

Oud Woudenberg

2003-1

is een uitgave van de Stichting Oud Woudenberg.
Deze Stichting is opgericht op 15 december 1955
En stelt zich ten doel:

1. Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard betrekking hebbend op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.
2. Het verhogen van de kennis van de geschiedenis van de gemeente Woudenberg.
3. Het naspeuren van de zeden en gewoonten in de gemeente Woudenberg in verleden en heden.

Voorzitter: P.D. de Kruif
Secretaris: O.G.A. Honders
Rembrandtlaan 40
3931 TK Woudenberg
(033) 2863649
postadres: postbus 2.3930 EA Woudenberg
Penningmeester: H. Schouten
Postbank nr: 2057783
banknummer: 372434401

Redactie
'Oud Woudenberg': H.G. Moesbergen
E.C. Veldhuis (eindredacteur)
Nico Bergsteijnweg 67
(033)2862799

Aanmelden als donateur: bij het secretariaat
Minimale donatie: Eur 7,50 per jaar

De oudheidkamer aan de Schans nr. 20 is geopend op iedere tweede vrijdag van de maand van 19.00 tot 20.00 uur en elke maandag van 14.00 tot 15.30 uur.

Inhoud Oud Woudenberg nr. 1, 2003

1. VOORWOORD	3
2. JAAR VAN DE BOERDERIJ.....	4
3. OUD-WOUDENBERGSEFAMILIES (1).....	5
4. DE MOF.....	12
5. EXPOSITIES EN ANDERE INTERESSANTE TIPS	20
6. VAN DE BESTUURSTAFEL	22

■ _Voorwoord

In 2003 willen we vier keer 'Oud Woudenberg' laten verschijnen. Op de rubriek '*Terug in het verleden met...*' hebben we veel positieve reacties gehad. Er ligt al weer een nieuwe aflevering op de plank. Die zal geplaatst worden in het tweede nummer van '*Oud Woudenberg*' in mei, want er was veel kopij.

In dit nummer start Wim de Greef een serie artikelen waarbij hij Woudenbergse families voor een historisch voetlicht plaatst.

Wie kent, in deze omgeving niet het restaurant De Mof? Wim Schipper schreef over de geschiedenis van De Mof een artikel.

Ook hebben we tips over interessante tentoonstellingen en activiteiten in de komende maanden.

Tenslotte bevat dit nummer een overzicht van nieuwe aanwinsten en enkele vragen over oude (school-)foto's.

Wij wensen u veel leesplezier.

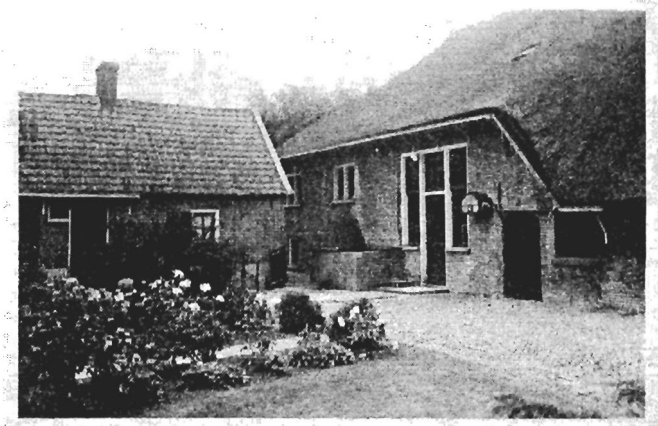
De redactie.

2. Jaar van de boerderij

Zoals u wellicht weet, is het jaar 2003 uitgeroepen tot **Jaar van de boerderij**. Daarom is Oud Woudenberg (opnieuw) begonnen met een inventarisatie van boerderijnamen. Tijdens de laatste donateuravond hebben we u gevraagd om namen van boerderijen te noemen. De reacties waren leuk en interessant; een oud-postbode wist maar liefst 32 namen van boerderijen. Bedankt daarvoor!

We zijn er echter nog niet compleet en vragen uw medewerking bij het volgende. De gemeente Woudenberg heeft in het kader van het jaar van de boerderij aan alle adressen in het buitengebied een brief geschreven met daarin de vraag of op uw huis of boerderij een naam zichtbaar is vermeld (en welke die is uiteraard). Oud Woudenberg hoopt dat u allemaal meewerkt; wij kunnen dan ook ons archief aanvullen.

Hebt u een mooie foto van uw boerderij, neem die dan mee naar de oudheidskamer (openingstijden staan elders vermeld). Wij maken dan een kopie en u krijgt uw foto weer mee. Hebt u het verhaal van uw boerderij op papier staan of wilt u die opschrijven? Oud Woudenberg zou ook daarover graag willen beschikken. Zo helpt u ons mee om het verhaal van de boerderijen van en rond Woudenberg voor een breed nageslacht te kunnen vastleggen.

*Groot Moorst
1950*

3. Oud-Woudenbergse Families (1)

In een adresboek uit 1923 staan *alle* Woudenbergse gezinnen. De tien meest voorkomende namen zijn (in alfabetische volgorde): De Bree (9x), Van Dijk (10x), Van Egdome (14x), Van Ginkel (13x), (Van) Kolfshoten (15x), Koudijs (11x), Van de Lagemaat (10x), Meerbeek (8x), Meerveld (8x), Moesbergen (8x), Schimmel (10x), Veld(t)huizen (12x), Wagensveld (7x), Van de Wetering (8x), Van der Wiel (9x), (Van) Wol(f)swinkel (12x).

In tien afleveringen wordt steeds iets over de geschiedenis van een van deze families geschreven.

Deze keer het geslacht **De Bree**.

1. 1923: Het Adresboek¹

In het adresboek uit 1923 staan acht gezinnen *De Bree*. (NB Het huisnr. is een plaatselijk doorlopend nummer)

naam	beroep	huisnr.	straat
<i>Bree, C. de</i>	metselaar	119a	Middenstraat
<i>Bree, G. de</i>	metselaar	1252	Maarsbergaschenweg
<i>Bree Sr., G. de</i>	arbeider	4	Voorstraat
<i>Bree Jr., G. de</i>	metselaar	102	Schoolstraat
<i>Bree, Wed. G. de</i>	--	213	Slappendel
<i>Bree, J. de</i>	metselaar	300	Stationsweg
<i>Bree, J. de</i>	arbeider	546a	Achterstraat
<i>Bree, T. de</i>	metselaar	96b	Geerensteinschelaan
<i>Bree, T. de</i>	arbeider	257	Maarsbergaschenweg

¹ Adresboek der Gemeenten Bunschoten, Hoogland, Nijkerk, Leusden, Woudenberg, Scherpenzeel, Renswoude, Hoevelaken en Stoutenburg, bewerkt naar de officiële gegevens welwillend verstrekt door de betreffende secretarieën, drukkerij S.W. Melchior, Amersfoort, 1923

Aaltje de Bree (links) en andere leerlingen van de naaischool van Heintje Vermeulen in de Achterstraat. De anderen zijn vlnr Geurtje Voskuilen, ? van de Meent, Martha Bloemendal, Teuntje Hendrikse, Kootje Bieldeman en Heintje Vermeulen. (Foto ca. 1915.)²

2. 1824: Volkstelling³

naam	aantal gezinnen
<i>Bree, de</i>	9

3.1805: Lidmaten kerk⁴

Van de Gereformeerde (vanaf 1816: Hervormde) Gemeente Woudenberg.

naam	opmerkingen
<i>Ariaantje de Bree</i>	huisvrouw van H. Verhoef
<i>Jan de Bree</i>	overleden 1814
<i>Gerrit de Bree</i>	
<i>Hendrijn de Bree</i>	huisvrouw van Erris Rol
<i>Jan de Bree (jr)</i>	

² J. van Lambalgen, Woudenberg in oude ansichten, 1974, uitsnede van foto 33.

³ J.J. Timmer, Het bevolkingsregister van 1824, in: De Klapperman, 1986

⁴ Lidmaten geref. gem. Woudenberg 1683,1690-1816 (Historische Toegangen van de Gelderse Vallei [HTGV], deel 20)

4. 1783: Huisgezinnen⁵

naam	<i>Jan de Bree</i>
grootte van het gezin	7 personen
leeftijden	boven de 10 jaar
beroep	tabakken ⁶ etc.
land in gebruik	5 morgen ⁷

5. 1748: Huisgezinnen⁸

naam	Geurt Smees
burgerlijke staat	weduwnaar van <i>Geertje de Bree</i>
grootte v.h. gezin	3 personen
leeftijden	1 dochter boven de 10 jaar
beroep	smitsbaas en toebacken ⁹
land in gebruik	(niet vermeld)

De andere familieleden De Bree woonden in 1783 en 1748 onder Geerestein, dat tussen 1614 en 1812 een apart gerecht was en (soms) een aparte administratie voerde. In 1812 vloeiden de gerechten Woudenberg en Geerestein samen in de gemeente Woudenberg.¹⁰

6. 1693: Haardstedengeld¹¹

(8) *Hendrick de Bree*, eigenaar en gebruiker van een huis met 1 haardstede (schoorsteen) aan de zuidzijde van de Voorstraat.

(62) *Jan de Bree en Errisjen Bree*, leven beide van den armen¹², gebruikers, en de erfgenamen van Willemtje Gerrits de Cruijf, eigenaars van een huis met 2 haardsteden (in de Middenstraat of Achterstraat).

⁵ Het Utrechts Archief, r.a. Woudenberg, Huisgezinnen 1783, inv.nr. 2347

⁶ Tabakken of toebacken = tabaksverbouwer

⁷ Morgen is een oppervlaktemaat, ruim 0,8 hectare.

⁸ Huisgezinnen gerecht Woudenberg 1748 (HTGV 8)

⁹ Zie noot 6

¹⁰ R.F.P. de Beaufort, Over geschiedenis en Volksleven van Woudenberg, p.34-35

¹¹ Haardstedengeld gerecht Woudenberg 1693 (HTGV 12)

¹² D.w.z. zij ontvangen een uitkering van de diaconie van de plaatselijke kerk.

De zuidzijde van de Voorstraat in 1905. Het pand links is goed te herkennen. Voor het overige zal het niet veel veranderd zijn sinds de familie De Bree er woonde rond 1700.¹³

7. 1675: Huisgezinnen¹⁴

(6) DORP, zuidzijde van de Voorstraat: *Henrick Gerritsz Bree*, "met zijn vrouw ende een onmundich (= minderjarig) kind, voerman" (= transportondernemer).

8. 1653: Slaperdijkgeld¹⁵

Inzameling voor aanleg van de Slaperdijk: *Gerrit Jansz Bree*. Hij woonde in 't Dorp aan de zuidzijde van de Voorstraat.

9. 1614: Quotisatie en consumptiegeld¹⁶

In deze belastinglijst wordt geen (*De*) *Bree* genoemd.

10. 1525: Huisgeld¹⁷

Ook in deze lijst van grondgebruikers geen (*De*) *Bree*.

¹³ J. van Lambalgen, *Woudenberg in oude ansichten*, 1974, uitsnede van foto 13.

¹⁴ *Huisgezinnen Woudenberg en Geerestein 1675* (HTGV 11)

¹⁵ *Slaperdijkgeld Woudenberg, Leusden c.s. en Renswoude 1653* (HTGV 19)

¹⁶ *Quotisatie en consumptiegeldgerecht Woudenberg 1614* (HTGV 10)

¹⁷ *Huisgeld gerecht Woudenberg 1525* (HTGV 9)

12. Schrijfwijze, soort naam, betekenis en afkomst

De schrijfwijze is hoofdzakelijk **de Bree** en in de 17e en 18e eeuw soms (van) **Bree**.

De Bree is waarschijnlijk een naam waarmee wordt aangegeven vanwaar men afkomstig is. Het voorzetsel "van" of "a" dat rond 1600 nog gebruikt wordt, is op den duur in het taalgebruik afgesleten: van (de) Bree is **de Bree** geworden."

Bree kan een plaatsnaam (dorp, gehucht, buurt) zijn, maar ook een meer algemene, landschappelijke aanduiding. Vele mogelijkheden om je naar te noemen. Niet alle personen met de naam de Bree in Nederland zullen dus (verre) familie van elkaar te zijn.

Waarschijnlijk is ds. Gerardus a Bree de stamvader van de **Wou**-denbergse De Bree's. Mogelijk kwam hij uit de plaats Bree in België. Veel calvinistische predikers waren (na 1560) afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden.

13.1947: Spreiding over Nederland

Het kaartje hieronder geeft de spreiding over Nederland aan van personen met de naam **De Bree** in 1947.²⁰

Er waren toen in totaal **1348 personen** met de naam **De Bree**,

waarvan 26% in de provincie Utrecht woonde, 27% in Noord-Holland (waarvan 13% in Amsterdam), 14% in Zuid-Holland (waarvan 5% in Rotterdam en 5% in Den Haag), 21% in Zeeland en 12% in de overige provincies. (Door afronding is het totaalpercentage niet precies 100%)

¹⁹ R.A. Ebeling, Voor- en familienamen in Nederland, p.123-124

²⁰ Volkstelling 1947 - NRF -, op kaart gezet door Van Berkel, 1993

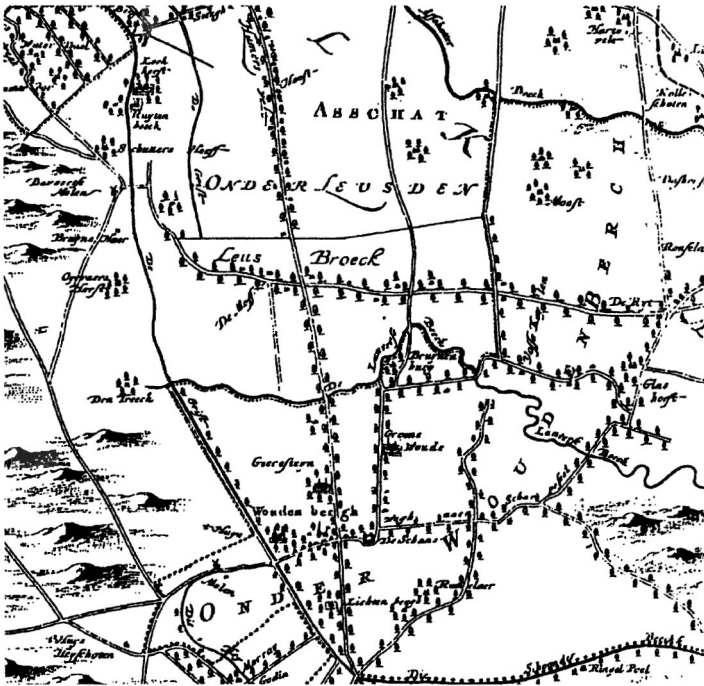
14.2000: Telefoonboek KPN

In 2000 zijn er zeven gezinnen De Bree te vinden in het telefoonboek onder Woudenberg, hetzelfde aantal als in 1923.

Wim de Greef **Azn.**

e-mail: familiehistorie@hotmail.com

internet: www.familiehistorie.tk

Ca. 1696 getekend door Bernard de Roy

4. De Mof

Inleiding

Bijna elke inwoner van deze regio weet het restaurant "de Mof" langs de Arnhemseweg te vinden. Al 400 jaar geleden stond hier al een herberg met dezelfde naam.

We zullen in dit verhaal het wel een wee van de eigenaren de revue laten passeren en een poging wagen de naam "de Mof" te verklaren.

De eerste bewoners

In een oude acte uit 1609 staat **Brietgen Hendricx** vermeld als "weerdinne" in de **Moff**. Voor een vrouw alleen kennelijk een zwaar beroep want al na twee jaar doet zij het bedrijf over aan haar neef (?) **Thijs Hendricx**.

Net als heden ten dage gaat het er niet altijd even zachtzinnig toe in een kroeg. Beruchte dagen waren vroeger vooral nieuwjaarsdag en tweede paasdag.

In de protocollen van Leusden staat o.a. vermeld dat voor de schout van Leusden op 7 april 1611 moesten verschijnen **Jan Melisz** en **Aris Willemsz** die na een drankgelag in "de Mof" ruzie hadden gekregen waarbij **Jan Melisz** zijn mes had getrokken en hiermede de ander een flinke jaap in het gezicht had toegebracht. De bedoeling van de schout met deze "vredesrechtspraak" was om de ruzie in der minne te schikken.

In 1626 wordt als eigenaar-brouwer vermeld **Willem Moy**. De combinatie eigenaar-brouwer kwam veel voor in die tijd, hoewel er in Amersfoort toen toch al enige "grote" bierbrouwerijen bestonden. Naast bier verkocht men o.a. sterke drank zoals brandewijn en "boerenjongens". Koffie en thee waren toen nog nauwelijks bekend.

Als een brouwer eerlijk was dan gaf hij aan de belastinggaarders op hoeveel vaten bier hij gebrouwen had en moest daarvoor accijns betalen. Maar ook in die tijd betaalde niemand graag belasting. Zo werd de herbergier **Thijs Hendricx** eens gesnapt door de belastinggaarders die twee en een halve vat bier ontdekten,

die onder een aantal takkenbossen verstopt waren. Welke boete hij hiervoor heeft gekregen vermeldt de historie helaas niet.

Clientèle

De hoogtepunten in het leven op het platteland, in die tijd, werden veelal bepaald door geboorte, doop, huwelijk en begravenissen, waarbij de kerk centraal stond. Als er iets te vieren was ging men uit de kerk naar het café om een "feestbiertje" te drinken. Een dergelijke herberg/tapstede was meestal ondergebracht in een gedeelte van een boerderij.

Als men zich realiseert dat de gemiddelde leeftijd toen ongeveer 40 jaar was en de kindersterfte erg hoog, dan kan men zich wel indenken dat "doopbier" en "begravenisbier" elkaar snel opvolgden. Toch zullen de opbrengsten van de herberg nauwelijks voldoende zijn geweest om er van te kunnen leven. Vooral ook omdat men vaak een dienstmaagd in dienst had, die de klanten moest bedienen omdat de herbergier/boer meestal werkzaam was op de boerderij. De dienstmaagd, zoals dat vroeger heette, verdiende rond het jaar 1700 ca 30 gulden per jaar plus kost en inwoning. Ook kreeg zij per jaar, 2 paar schoenen, 2 schorten, 2 hemden en 8 el henneplaken.

Latere eigenaren

Verscheidene eigenaren volgen elkaar op. In 1683 werd de Mof verkocht voor f 810. Door de economische malaise rond 1750 bracht de Mof veel minder op en kocht Aart van de Wetering de hele bedoening voor "slechts" f 666. Zijn dochter Maria trouwde in 1780 met Maas van de Lagemaat en hoogstwaarschijnlijk gingen zij wonen op boerderij "de Kikvorsch" aan de Vieweg 11 (huidige nummer).

In 1809 namen zij de Mof van haar ouders over. Zij leenden hiervoor f 1000 met als onderpand de herberg zelf en een daggelderwoning "de Keut" genaamd. De boerderij van 2,5 ha die ook bij de koop behoorde, werd niet beleend.

Helaas overleden beiden vlak na elkaar in september 1810. Nadat zijn oudere broer Hendrik en zijn zuster Saar de exploitatie van de herberg en de boerderij voor hem hadden waargenomen, werden in 1821 Anthonie van de Lagemaat en zijn vrouw Clara van Co-

oten eigenaar. Hun zoon, Mees, volgde later zijn ouders op. Hij trouwde in **1842** met Aaltje van Manen uit Leusden. Haar vader, Barend van Manen, woonde tegenover de Mof in het tolhuis en was **tolbaas** over twee tollën. De één schuin tegenover de Mof en de ander op de weg van Amersfoort naar Woudenberg. De tol op de weg van Woudenberg naar Amersfoort was al langer geleden opgeheven maar de tol op de Leusbroekerweg heeft nog dienst gedaan tot ongeveer **1944**.

Omdat de herberg en de boerderij te weinig opbrachten naar de zin van Mees, ging hij er brood bij bakken. Nadat zijn schoonvader Barend van Manen gestopt was als **tolbaas** gingen Mees en Aaltje in het tolhuis wonen. Om verder te kunnen gaan met broodbakken, breidde hij het tolhuis uit met een bakkerij.

Tekening A. van Leeuwen

Tekst: De Mof voor de afbraak in **1934** met tol op Leusbroekerweg (tekening A. van Leeuwen)

De Mof voor de afbraak in 1934, met tol op de Leusbroekerweg, getekend door A. van Leeuwen

Samen met zijn broers en zusters en zijn ongetrouwde oom Hendrik runde Mees dus een herberg, een boerderij, de tol en een bakkerij. Het tolhuis annex bakkerij moest later plaats maken voor een verbreding van de weg Woudenberg –Amersfoort en is afgebroken.

Helaas overleed Mees op vrij jonge leeftijd en Aaltje bleef achter met acht kinderen. Maar met de hulp van de familie kon zij het hele bedrijf gaande houden. Haar zoon Barend nam aanvankelijk de bakkerij, de tolleren en de boerderij over. Later kwam de boerderij in handen van zijn broer Anthonie van de Lagemaat.

Gerrit, de broer van Mees, runde toen de herberg. Hij trouwde met Gesina de Kruijff, ook wel Siene meeu genoemd. Na hun huwelijk werd Gesina herbergierster en Gerrit begon een timmerbedrijf. Hij bouwde hiervoor op het erf een grote schuur, die soms ook dienst deed als kerk want Gerrit was een zeer gelovig mens. Hij stond op een zuivere verkondiging van Gods Woord en liet dominees van elders komen. Het psalmgezing werd begeleid door een zogenaamd kabinetorgel. Later schonk Gerrit dit orgel aan de Vrije Oud Gereformeerde Gemeente, thans Oud Gereformeerde Gemeente in Nederland, in de bekende Trapjeskerk in Amersfoort. Gerrit en Gesina hadden geen kinderen en enige jaren na het overlijden van Gerrit verkocht zij in 1901 de Mof voor een bedrag van f 9.000 aan Arnoud Jan de Beaufort, burgermeester van Leusden en eigenaar van het landgoed "de Boom".

In de verkoopakte staat de Mof niet beschreven als herberg maar als hofstede, groot 3 ha.

Uit het gehele verhaal komt steeds meer naar voren, dat de herberg bijzaak was en de boerderij de voornaamste broodwinning. De herberg de Mof had natuurlijk ook nog al wat concurrentie van "kroegen" verderop aan de Leusbroekerweg, zoals "de Nagtegaal" en "het Zwaantje". Deze beide "kroegen" zijn van een veel latere datum dan de Mof en bezaten ook minder status, omdat in "de Mof" het Rechthuis van Leusden en Leusbroek was gevestigd. Gesina had bij de verkoop wel bedongen dat zij in één kamer van de Mof tot haar dood mocht blijven wonen.

Over de periode 1901-1934 is niets terug te vinden in het archief van de stichting "de Boom". Ook de gemeente Leusden kon de bewoners in deze periode niet traceren. Daarom gaan we verder vanaf 1934.

De nieuwe Mof

In de dertiger jaren van de vorige eeuw heerste op de gehele wereld een enorme economische crisis. Er was veel armoede, ook in onze regio. Om de armoede enigszins te ontvluchten dook men

onder in het verenigingsleven, dat bloeide als nooit te voren. Het ontbrak de verenigingen in het protestantse dorp Leusbroek (Leusden-zuid) echter aan een goede **locatie** en om een zaal te huren in het rooms-katholieke dorp Hamersveld kwam niet bij hen op. De dochter van Arnoud Jan de Beaufort, freule Annie van Huize "de Boom", was protestant en een zeer sociaal meelevend persoon. Zij besloot het noodlijdende verenigingsleven te hulp te schieten.

De freule liet in **1934** de herberg en boerderij afbreken en in **1935** werd een nieuwe "de Mof" gebouwd in de stijl zoals we die nu nog kunnen **waarnemen**. Het ontwerp was van architect **Pothoven** uit Amersfoort en kostte het enorme bedrag van f 16.000. Achter de Mof werd ook een muziektent neergezet.

Bij de opening van de nieuwe zaak werden de toenmalige uitbaters Aart **Jansen** en **Jannetje Vermeer** toegezongen. De grootvader van Aart **Jansen** was de uitbater van het café-restaurant Bergzicht, beter bekend als "Aart Jansen".

Het lied luidde ongeveer als volgt:

*Daar waar de oude Mof eens stond
Verrees een nieuwe uit de grond.
Lustig klinkt ons lied door het nieuwe gebouw
Hulde aan Jansen en zijn vrouw
Leusden en "de Mof" blijven hou en trouw*

De Mof 1970

Café-restaurant "de Mof" werd het dorps huis van Leusbroek (Leusden-zuid); tegenwoordig zouden wij zeggen cultureel centrum. Er waren veel verenigingen die gebruik maakten van de grote zaal in dit nieuwe gebouw zoals: de Christelijke gemengde

zangvereniging "Kunst Veredelt"; de meisjesvereniging "Dorcas"; het harmoniegezelschap "Lisiduna", de oranjevereniging vierde hier Koninginnedag etc. De plaatselijke verenigingen betaalden f 15 per avond voor de grote zaal en sociaal werkende verenigingen f 10. Politieke bijeenkomsten waren er verboden.

Voor het gebouw stond een dikke boom waaraan een mededelingenbord was bevestigd. Op het bord werden alle officiële mededelingen opgeplakt zoals: geboorten, huwelijk, overlijden, houtverkoop e.d.

Tijdens de tweede Wereldoorlog waren er o.a. Tsjechische krijgsgevangenen in "de Mof" ondergebracht. Zij moesten op het landgoed Den Treek-Henschoten hout hakken. Van de omgehakte bomen werden achter "de Mof" stukken hout gezaagd voor de gasgeneratoren van de auto's van de Duitsers. De voorraad hout werd bewaard in de muziektent. De omwonende jeugd trachtte op geregelde tijden, de houtvoorraad van hun ouders hiermee aan te vullen. Al deze zaken zijn nu verleden tijd. De muziektent werd na de Tweede Wereld oorlog afgebroken.

Na het overlijden van zijn vrouw **Jannetje** bleef **Aart Jansen** achter met twee dochters, **Jeanette** en **Marja**. Hij hertrouwde met de weduwe **Margaretha van Droffelaar-van Ruler**, die al een zoon (**Henk**) had uit haar eerste huwelijk. Uit dit tweede huwelijk werden nog twee kinderen geboren namelijk **Ina** en **Dirk**.

Henk van Droffelaar neemt het bedrijf in **1969** over van zijn stiefvader. In **1973** ging de zaak over naar de familie **Van der Weide**, die hier nog steeds de scepter over zwaaien.

De Mof is nu uitgegroeid tot een gerenommeerd café-restaurantbedrijf met een uitstekende keuken.

In de grote zaal "**Het Wagenwiel**" wordt vanaf **1973**, eens per week, een gezellige avond voor alleengaanden gehouden.

Naamgeving

In van **Dale**, groot woordenboek der Nederlandse taal wordt het woord 'mof' als volgt omschreven:

1. oorspronkelijk: scheldnaam voor overlandse arbeiders en bedienden; bijvoorbeeld een Westfaalse mof.
Later: algemeen scheldnaam voor Duitser
2. losse wollen mouwbrede koker van bontwerk, dienende om de handen warm te houden
3. brede ring tot verbinding van twee pijpen of buizen.
4. verwijfd uiteinde van een pijp of buis waarin een andere past.

Hieronder volgen nog een aantal mogelijke verklaringen van verschillende auteurs.

Jhr. ir.C.C.Th. de Beaufort denkt dat het woord "Mof" zou een verbastering kunnen zijn van het Hoogduitse woord "Muff", dat knorrepot of een ongemanierte, niet erg spraakzame persoon, betekent. Volgens taalkundigen zou dit woord sinds de 16de eeuw van Duitse soldaten zijn overgenomen.

Een andere mogelijkheid voor de verklaring van de naam de Mof zou kunnen zijn dat de scheldnaam voor de zogenaamde "Hannekemaaiers" uit o.a. de Duitse deelstaat Westfalen aan deze herberg is blijven hangen.

In de 17de eeuw ontstond namelijk een jaarlijks terugkerende stroom seizoenarbeiders uit Duitsland naar Nederland om in de hooitijd gras te maaien.

Tussen 1700 en 1770 schatte men hun aantal, gemiddeld per jaar, op ca 30.000 man en dat op een totale bevolking destijds van 3 miljoen mensen.

Het restaurant lag, volgens De Beaufort, duidelijk op een kruispunt van "Moffenwegen" en was bovendien een rust-en verdeelpunt voor vele "Moffen", die hier langs kwamen. Al gauw werd de herberg in verband gebracht met deze bezoekers. Sinds 1600 komen we dan ook de naam "de Mof" tegen.

Goos van Leeuwen (historicus uit Leusden) bestrijdt dat de naam "Mof" afkomstig zou zijn van de **Hannekemaaiers**. Herberg "de Mof" zou niet op de trekroute liggen van deze seizoensarbeiders. Zij trokken veelal naar Noord- en Zuid-Holland en Friesland waar uitgestrekte hooilanden lagen. Bovendien reisden deze arbeiders meestal per trekschuit. Als tweede reden geeft hij aan dat de land-

bouw in deze regio kleine gezinsbedrijven waren, die de hooibouw zelf ter hand namen.

De naam 'de Mof' afgeleid zou kunnen zijn van een kledingstuk, dat in vroegere jaren gebruikt werd door deftige dames om 's winters hun handen warm te houden. Een andere mogelijkheid is dat de naam afgeleid zou kunnen zijn van het oud-Germaanse woord "Moffe", dat vreemdeling betekent. Vooral omdat in de acte uit 1609 de Mof met twee f's werd geschreven.

Later zou het woord "moffe" meer van toepassing zijn geraakt op lastige gasten, die altijd wat hadden aan te merken. Voor dergelijke gasten bestaat in Zuid-België nog steeds het woord "mouffe". Omdat, volgens van Leeuwen, de Pruisen bekend stonden om hun hooghartige houding, was het niet zo verwonderlijk dat de scheldnaam "Mof" overging op alle Duitsers. Trouwens ook Nederlanders uit het oosten van ons land werden vroeger "Moffen" genoemd.

Jan Verduin (historicus uit Leusden) vermoedt dat deze herberg de naam "de Mof" heeft gekregen omdat er, tegen het einde van de tachtigjarige oorlog, een Duitse huursoldaat hier zou zijn blijven hangen.

Wim Schipper

Met dank aan:

Mevr. Van der Weide; Dhr. en Mevr. Apeldoorn; Mevr. Jeanette van Appeldoorn-Jansen; Dhr. Rien Osnabrugge; Dhr. Jan Verduin; Dhr. Arie van Leeuwen en Dhr. Hans Wildschut.

Gebruikte bronnen

Jhr. ir.C.C.Th. de Beaufort, lezing "de Mof" in 1978
Goos van Leeuwen, "de Mof", Leusder courant 1985.
G. Meijer, Genealogie van de familie Van de Lagemaat.
Jan Verduin, Tapsteden in de 17de en 18de eeuw in Leusden en Stoutenburg.
Leusden Toen, 16^e jaargang nr. 3 (januari 2001)

5. Exposities en andere interessante tips

Expositie Jo Koster (1868-1944)

In Museum Flehite in Amersfoort zal van 1 maart tot en met 25 mei 2003 een overzichtstentoonstelling van schilderijen, tekeningen en aquarellen van kunstenares Jo Koster te bewonderen zijn.

Ze was zeer reislustig en haar hele leven op zoek naar vernieuwing. Ook in Nederland trok zij rond. Ze was bevriend met de Amersfoortse schilderpredikant Jakob Nieweg. Samen met hem reisde ze in 1927 en 1928 naar Bretagne, waar ze beiden werkten. Jo Koster is zeer productief geweest en heeft in heel verschillende stijlen gewerkt variërend van naturalistisch tot schetsmatig impressionistisch. In de kunsthandel en op veilingen wordt zij financieel hoog gewaardeerd. Zeer de moeite waard.

Maueltov

Sinds 1727 heeft Amersfoort een synagoge. Het is het oudste joods-Asjkenasische gebedshuis dat nog in gebruik is in Nederland. Ter gelegenheid van dit bijzondere jubileum toont Museum Flehite van 3 februari 2002 tot en met 30 maart 2003 de tentoonstelling *Mazzeltov! 275 jaar joodse gemeenschap in Amersfoort*.

Rondleidingen op kasteel Heemstede.

Er is een aantal rondleidingen gepland in kasteel Heemstede in Houten. Een unieke gelegenheid dit kasteel van binnen te bewonderen. De data zijn: 15 maart, 12 april, 17 mei en 14 juni 2003. Per zaterdag zijn er 4 rondleidingen, 09.30 uur, 10.00 uur, 10.30 uur en 11.00 uur. Voor zover wij hebben begrepen zijn dit opeenvolgende starttijden en duren de rondleidingen dus langer dan de tussentijd van een half uur. Voor deze rondleiding heeft u een toegangskaart nodig van € 2,-. De organisatie van de rondleidingen ligt in handen van de gemeente Houten. Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met mevr. D. van Duppen en/of mevr. M. van den Berg, telefoon 030 - 63 92 684 of 030 - 63 92 760. Het loopt storm, dus wacht niet te lang met reserveren.

Museum Nairac te Barneveld (Vlakhij Jan van Schaffelaar)

In dit museum, dat in feite een oudheidkamer is, vindt u archeologische en andere historische voorwerpen. De collectie is gehuisvest in een karakteristiek zeventiende eeuws pand genaamd "De Brouwerij". Regelmatig zijn er kunstexposities te zien. Als u in Barneveld gaat winkelen, stapt u dan eens een keer naar binnen. Voor de prijs hoeft u het niet te laten: € 2,00.

Tentoonstelling "De provincie Utrecht in woord en beeld"

Het Utrechts Provinciebestuur in historisch perspectief. In deze tentoonstelling ziet u portretten van provinciebestuurders en schilderijen van belangrijke gebeurtenissen zoals de verdrijving van de Spanjaarden uit Utrecht in 1577, maar ook belangrijke documenten als de Stichtse Landbrief uit 1375 tot en met het kussen van een Statenzetel uit 1685. Bovendien zijn in een vaste opstelling zaken te zien als het grafmonument Drakenburg, het Utrechtse schip en de zaal rond Karel V. **Locatie:** Centraal Museum & Nicolaaskerk, Nicolaaskerkhof 10 in Utrecht.

Historische voetpaden

Landschapsbeheer Utrecht heeft een projectgroep in het leven geroepen om historische voetpaden in Woudenberg in ere te herstellen. Ook de Stichting Oud Woudenberg is hierin betrokken. Veel van deze voetpaden zijn verdwenen, maar worden weer opgespoord. Het doel is onder andere nieuwe wandelroutes te ont-

wikkelen die echt rondwandelingen zijn van circa 15 km. Wij houden u op de hoogte.

6. Van de Bestuurstafel

School- en andere foto's voor ons archief

Naast de genoemde foto's van boerderijen, zijn en blijven we zoeken naar allerlei foto's van Woudenberg en Woudenbergers.

Schoolfoto's zijn bijzonder welkom! Daar maken we graag een kopie van en u krijgt uw foto weer mee naar huis. Op maandagmiddag van 14.00 tot 15.30 uur zijn bestuursleden van Oud Woudenberg aanwezig die uw foto's dan scannen. De koffie staat klaar en u kunt dan meteen eens rondzien in de oudheidskamer.

Tijdens de openingstijden op elke tweede vrijdagavond van de maand (van 19.00 uur tot 20.30 uur) kunnen wij geen digitale kopieën maken. U kunt dan wel uw foto achterlaten. Wij zorgen er dan voor dat u uw exemplaar zo spoedig mogelijk retour krijgt.

Er is een begin gemaakt met regionale contacten met zusterverenigingen. Het doel is op de hoogte te blijven van elkaars activiteiten en praktische dingen met elkaar te kunnen delen en uit te wisselen. Ook kunnen aanbevelingen uitgewisseld worden in het bijzonder met betrekking tot interessante sprekers voor de donateuravonden.

De donateurs die hun donatie voor **2002** nog niet hebben betaald doen wij het vriendelijke verzoek hun donatie zo spoedig mogelijk te storten. In de uitgave van mei zult u als bijlage uw acceptgirokaart voor uw donatie voor **2003** aantreffen. Ook dan hopen wij dat alle donaties op tijd zullen worden voldaan. Bij voorbaat onze hartelijke dank.

Donateursavond 2 april 2003.

Het is al weer zover. De komende donateuravond zal worden gehouden op woensdag 2 april in gebouw Eben Haëzer aan de Schoutstraat. Aanvang 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur. U wordt weer ontvangen met een kopje koffie dat de Stichting Oud Woudenberg u gratis aanbiedt.

De voordracht zal wederom worden verzorgd door de heer Joh. Lagerweij uit Scherpenzeel. Deze keer met een prachtige diaserie over 350 jaar boerderijenbouw in de Gelderse Vallei. Dit als voorbereiding op het thema Boerderijen met betrekking tot de Open Monumentendag in september 2003.

Wij danken overigens alle aandragers van namen van boerderijen in de gemeente Woudenberg. In het bijzonder waar het om namen ging die niet specifiek op de boerderijen vermeld staan.

Nieuwe aanwinsten in de bibliotheek van Oud Woudenberg

Bouwers van huis uit

Morgengeld Woudenberg 1446 – 1511

Gezagsdragers Amersfoort 1405 – 1795

Slaperdijkgeld Woudenberg/Leusden c.s. en Renswoude 1653

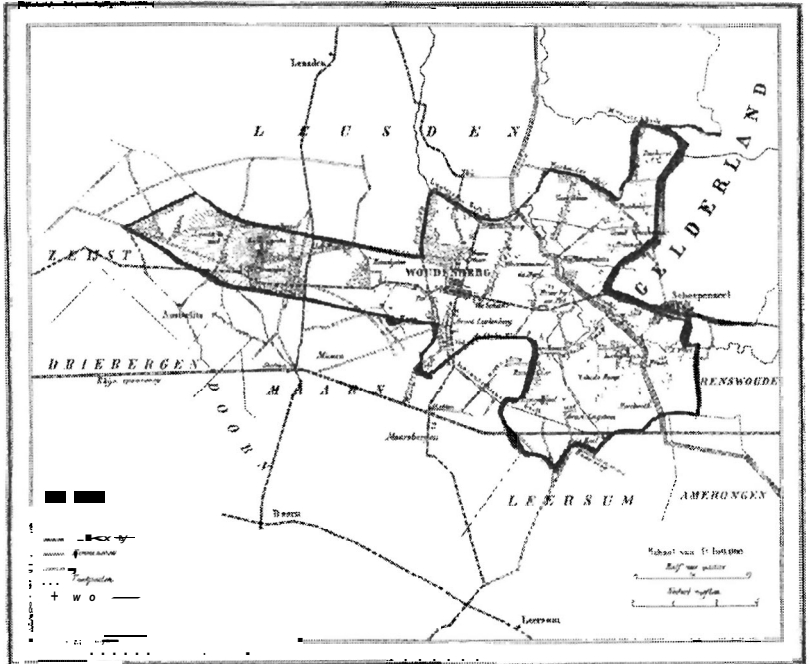
Lidmaten (geref.) Woudenberg 1683, 1690 – 1816

Kwartierstaat W. de Greef; aanvullingen

Wolswinkel – De Lange, stamreeksen; aanvullingen

Stamboom W. Robbertsen (overleden 1954) en M. van Reenen

Stamboom H. Lokhorst (overleden 1941) en C. de Bruin

INCA

Stads-Handel ROOD Inmanez

Uitgave van Houtje Swinderen te Leersum